

УДК 332

ФІНАНСОВА СПРОМОЖНІСТЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ПІСЛЯ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Коваленко А.В.

Запорізький національний університет

У статті проаналізовано ефективність реформування бюджетних відносин після революції гідності в Україні. Здійснено аналіз фінансової спроможності місцевих бюджетів та показників фінансової автономії об'єднаних територіальних громад за чотири роки поспіль впровадження бюджетної реформи. Розглянуто досвід децентралізації як складової регіональної фінансової політики країн ЄС. Показані фінансові зміни в місцевих ресурсах на шляху інтеграції з Європейським Союзом. Висвітлені основні проблеми, пов'язані з формуванням об'єднаних територіальних громад в Україні. Визначено засади та напрями забезпечення фінансової автономії місцевих органів влади.

Ключові слова: місцеві бюджети, доходи, видатки, фінансова децентралізація, децентралізація, об'єднані територіальні громади.

Постановка проблеми. Україна за останні роки демонструє політичну прихильність більш тісним зв'язкам з Європейським Союзом. У 2014 році було підписано економічну і політичну частину Угоди про асоціацію з ЄС, що є прогресом досягнутим у взаємовідносинах, а це потребує виконання цілої низки вимог до фінансової політики держави, проведенню реформ з метою гармонізації внутрішніх фінансових правил і законів із європейськими стандартами та нормами.

Саме фінансова політика держави є найважливішою складовою частиною економічної політики. Саме вона визначає місце національної економіки у світовому економічному і політичному просторі, відіграє важливу роль в процесі регулювання ключових параметрів економічного, соціального та екологічного розвитку держави в цілому. Тому потрібно шукати кроки для покращення управління фінансовою політикою держави.

Аналіз останніх досліджень. Питанням розвитку економіки країни після децентралізації та реформування податкової політики займалися О.Є. Найденко, Д.В. Веремчук, П.В. Мельник, І.В. Гайдучський, А.І. Крісоватий. В їх роботах проаналізовано стан податкової системи країни, порівняно з розвитком податкових систем зарубіж-

них країн та були запропоновані шляхи, які вже пройшли країни зі схожою податковою системою.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Децентралізація відкриває країні нові шляхи для розвитку регіонів країни. Дуже мало праць освітлюють проблеми управління фінансовими процесами під час децентралізації. Тому слід відзначити, що ще багато сфер які охоплює децентралізація, такі як податкова політика, фінанси регіонів тощо, не були затронуті вченими.

Мета статті полягає у аналізі діяльності держави під час децентралізації, висвітлені проблематики та покращення фінансової сфери держави.

Виклад основного матеріалу. Виключно важливою складовою державного регулювання регіонального розвитку є розподіл фінансових ресурсів між територіальними одиницями держави, а також створення особливих умов для збільшення фінансового потенціалу кожного окремого регіону. Застосування фінансових механізмів та конкретних дій для регіонального розвитку може бути максимально ефективним лише в тому випадку, якщо воно економічно, політично та соціально виправдано [4].

Система місцевих фінансів, основною складовою якої є місцеві бюджети, почала формуватися після проголошення незалежності України і про-

тягом цього часу зазнала суттєвих законодавчо-правових змін. В Законі України «Про бюджетну систему» [1] зазначалося, що бюджетна система складалася із трьох рівнів, а саме державного бюджету, бюджету Автономної Республіки Крим, що об'єднує республіканський бюджет та бюджети районів і міст республіканського підпорядкування; а також місцевих бюджетів, до яких належать обласні, міські, районні, районні в містах, селищні і сільські бюджети. Касове виконання бюджетів здійснювалося установами Державного бюджетного банку України.

До 2014 року включно, планування, виконання та звітування про виконання місцевого бюджету на рівні області та району було компетенцією місцевої державної адміністрації. Це означало, що незалежність місцевого самоврядування на рівні району та області щодо бюджетного процесу була обмеженою, а їх роль фактично звужена до затвердження бюджету, представленого місцевою державною адміністрацією.

Регіони були неспроможні забезпечити соціально-економічний розвиток за рахунок власних надходжень. Бюджетний кодекс до 2014 року не містив чіткого розподілу доходів на «власні» та «делеговані».

Аналіз формування місцевих бюджетів у попередні періоди показав, що питома вага доходів як у ВВП, так і в зведеному бюджеті України була невисокою і мала тенденції до зниження. Це свідчило про те, що в Україні до 2015 року не відбувалося змін у пропорціях розподілу доходів, і державний бюджет залишався основним центром концентрації фінансових ресурсів. Структуру доходів місцевих бюджетів за джерелами їх формування характеризувала висока питома вага бюджетних трансфертів, що є свідченням значної фінансової залежності органів місцевого самоврядування. Власні джерела надходжень місцевих бюджетів залишалися незначними.

Незважаючи на те, що у місцевих бюджетах України зосереджена значна частина бюджетних ресурсів, до 2014 року спостерігалась стійка негативна тенденція до зменшення частки доходів місцевих бюджетів у структурі доходів зведеного бюджету – від 47,6% у 1992 р. до 23,4% у 2013 р., тобто більше ніж удвічі. Таким чином, понад 70% бюджетних ресурсів протягом останніх років акумулювалось у Державному бюджеті України, це свідчило про високий ступінь централізації бюджетної системи. Органи місцевого самоврядування сіл, селищ, міст районного значення залишалися фінансово слабкими, отримуючи незначну частку доходів зведеного бюджету, що зумовлювало необхідність здійснення фінансової децентралізації бюджетної системи з одночасним підвищенням відповідальності місцевих органів влади за ухвалені рішення.

Тобто склалася ситуація, коли до місцевого бюджету прямо зараховувалась досить мала частина податків. У органів місцевого самоврядування був відсутній інтерес піклуватися про платників податку. Населення та суб'єктів підприємницької діяльності регіону також не мали стимулів до легалізації своїх доходів та сплати податків з цих доходів, бо не було зв'язку між тими податками, які вони сплачують до місцевого бюджету, та тими благами, які вони отримують за рахунок місцевого бюджету [5].

Реалізація бюджетно-податкової політики на регіональному рівні має певні особливості, що, у свою чергу, відображається і на фінансовому потенціалі регіону.

Накопичені за роки незалежності проблеми регіонального розвитку України загострилися завдяки нестабільності в політичному житті країни, а диспропорційність регіонального розвитку України була предметом спекуляцій з боку політиків.

Але треба зазначити, що сьогодні державна влада опікується проблемами розвитку регіонів, принаймні на законодавчому рівні. Науковці також приділяють постійну увагу даним проблемам [12].

Питання вибору та зміни фінансових важелів є складовою фінансової політики і вирішується нормативними актами Верховної Ради, Президента України та Кабінету Міністрів України.

Бюджетно-податкові реформи 2014 року були одними з найбільш очікуваних реформ для бізнесу та інвесторів в Україні. З їх прийняттям зазнав суттєвих змін порядок формування регіональних бюджетів, націлений на зміцнення бюджетів саме регіонального розвитку і повинен був стати запорукою подолання депресивності територій.

Бюджетно-податковим реформам передували прийняті: Коаліційна угода Верховної Ради України VIII скликання, схвалена Президентом України «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», План заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів, Угода про Асоціацію між Україною та ЄС (включно з ПВЗВТ), Меморандум про економічну та фінансову політику між Україною та МВФ. Метою реформ визначено досягнення європейських стандартів життя та гідного місця Україні в світі.

В Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р. передбачено інтегрований підхід до поєднання секторальної, управлінської та територіальної частин. Остання спрямована на досягнення рівноваги та збалансування розвитку територій та міжрегіонального співробітництва між ними [6].

Саме Бюджетно-податкові реформи 2014 року змінили систему регулювання та функціонування місцевих бюджетів, і націлені на надання місцевого самоврядуванню більшого фінансового змісту. Запроваджена нова трансфертна політика, новий механізм регулювання та вирівнювання, децентралізація видаткових повноважень та чіткий розподіл компетенцій, сформований за принципом субсидіарності. Проводиться фіскальна децентралізація шляхом розширення джерел наповнення місцевих бюджетів за рахунок передачі з державного бюджету доходів, введення акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів, за рахунок розширення бази податку на майно щодо комерційної (нежитлової) нерухомості та легкових автомобілів з великим об'ємом двигуна, збільшення відсотка зарахування екологічного податку та плати за надра. Запроваджено новий механізм розмежування податку на доходи фізичних осіб між державним та місцевими бюджетами. Все це дозволило акумулювати у загальному фонді місцевих бюджетів додаткового ресурсу.

Вирішення проблем регіонального розвитку потребує обов'язкового перегляду фінансових відносин між центральною та місцевими органами влади та органами місцевого самоврядування. Але як за-

свідчує досвід європейських країн, здійснити реформу в бюджетній сфері без попереднього здійснення адміністративно-територіальної реформи, майже неможливо. В ході адміністративно-територіальної реформи може бути здійснений чіткий розподіл функцій та повноважень між різними рівнями влади, без якого, як наполягають українські науковці, підвищення ефективності та досягнення прозорості міжбюджетних відносин неможливе. Зміцнення фінансової бази місцевих бюджетів шляхом збільшення частки місцевих податків та зборів в доходній частині бюджету стало можливим після прийняття змін до Податкового кодексу України. Прийняття цих змін дозволило також здійснювати стратегічне бюджетне планування на місцевому рівні, без якого розробка та втілення державної стратегії регіонального розвитку, про що йдеться в Законі України «Про стимулювання розвитку регіонів», не має сенсу. Отже, регіональний розвиток України потребує комплексного підходу до вирішення існуючих проблем [13].

В більшості країн ЄС реформи децентралізації почали проводитися в другій половині минулого століття, а в колишніх країнах пострадянського простору після затвердження суверенитету продовжуються до сьогодні. Вони спрямовані на підвищення ефективності управління на місцях завдяки об'єднанню територіальних громад (ОТГ).

Результати реформи децентралізації наведено на в таблиці 1.

Перша велика хвиля муніципальних об'єднань у Європі відбулась в 1960-70 роках, і зачепила переважно північноєвропейські країни.

Сучасна хвиля злиття, на думку Д. Попеску, керівника профільного департаменту (з питань демократичного врядування) у Генеральному секретаріаті Ради Європи (колишнього спецрадика уряду України з питань децентралізації), була зумовлена головним чином фінансовою та економічною кризою, і причиною цього зменшення ваги сільськогосподарської економіки, яка вимагає невеликих сил зі швидким доступом до навколишнього поля; бажання сільських мешканців, отримувати державні послуги на рівні з тими, хто живе в містах; крім того, державне управління стає дедалі складнішим, як технічно, так і юридично [12].

П'ять країн колишнього пострадянського простору – Україну, Грузію, Литву, Латвію, Естонію єднає не лише бажання втекти якнайдалі від так званого «старшого брата», а й розуміння, що

радянський адміністративний поділ просто несумісний із новою реальністю [12].

Грузія. У 2006 році відбулася швидка директивна реформа, яка ліквідувала найнижчий рівень самоврядування – сільський та селищний, утворивши 65 великих муніципалітетів як базову ланку місцевого самоврядування.

Латвія. Після реформи 2009 року сформувала 119 громад, замість 612 муніципалітетів, ліквідував райони та прирівняні до районів міста.

Естонія. За 22 роки (1996-2014 рр., 2017 р.) скоротила кількість громад до 79 з 254. Ліквідовані райони, більшість їх функцій перейшло на нижчий рівень, і лише окремі послуги (передусім, пов'язані з охороною здоров'я) керуються на рівні держави.

Польща. Реформа 1998-1999 рр. не є типовою для країн ЄС, запроваджено три рівня впорядкування – гміни, повіти та воєводства.

Франція реформою 2016 року впровадила трирівневу систему із комунами, департаментами та регіонами. Нещодавня спроба ліквідувати департаменти виявилась не вдалою.

В Україні у квітні 2014 року було схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, для реалізації її положень потребували відповідні зміни до Конституції України, а також прийнято пакет нового законодавства у цьому напрямку. На жаль, політичні обставини не дозволили Верховній Раді України прийняти подані Президентом України зміни до Конституції щодо децентралізації, які підтримало суспільство та високо оцінила Венеційська Комісія [17].

Тому з 2014 року розпочато реформу в межах чинної Конституції.

За цей час вже сформований і діє основний пакет нового законодавства, впроваджуються першочергові законодавчі ініціативи.

Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади визначає два етапи реалізації реформ – 2014 р. та 2015-2018 рр. [7].

Особливо важливими в напрямку проведення реформи децентралізації є посилення правової, організаційної та матеріальної спроможності територіальних громад, органів місцевого самоврядування, провадження їх діяльності з дотриманням принципів та положень Європейської хартії місцевого самоврядування; утворення об'єднаних територіальних громад, спроможних самостійно

Таблиця 1

**Результати реформи децентралізації країн ЄС
та окремих країнах колишнього пострадянського простору**

Країна	Період реформи, роки	Змінено
Україна	2014-2018 (на 01.09.18)	Об'єднані тер.громади з 159 до 838, запроваджено інститут старост
Грузія	2006	Укрупнені муніципалітети (колишні райони) – 65
Литва	1994-2000	муніципалітетів з 581 до 60
Латвія	1992-2009	муніципалітетів з 612 до 119
Естонія	1996-2014, 2017	муніципалітетів з 254 до 79
Польща	1990	воєводств з 49 до 16, повітів і гмін до 379 та 2479 відповідно
Франція	2016	регіони з 22 до 15
Данія	1970, 2007	98 муніципалітетів та 13 адміністрацій провінцій замінено на п'ять регіонів
Фінляндія	2001-2016	скорочено кількість муніципалітетів з 448 до 313
Швеція	Початок 1960-х років	скорочено кількість муніципалітетів з 1000 до 290

Джерело: складено автором на основі [11; 17]

або через органи місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення.

У лютому 2015 р. було прийнято Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», який дав змогу почати формувати спроможний базовий рівень місцевого самоврядування. В результаті об'єднання кількість регіонів склала – 27, із 490 районів планується залишити 150-200, 10279 сільських рад будуть об'єднані в 1500-2000 громад [8; 17].

Станом на перше вересня 2018 року вже створено 838 об'єднаних територіальних громад (ОТГ), до складу об'єднаних територіальних громад увійшли 3839 колишніх місцевих рад. Більше 7,1 млн. людей проживають в ОТГ. Такі темпи міжмуніципальної консолідації міжнародні експерти називають дуже високими. Закон також запровадив інститут старост в ОТГ, які представляють інтереси сільських мешканців в раді громади. В селах ОТГ на сьогодні працюють 780 старост, ще майже 1,8 тисяч осіб виконують їх обов'язки [17].

Очікується, що 2018 рік стане ключовим у питанні формування базового рівня місцевого самоврядування: до кінця року більшість існуючих малочисельних місцевих рад можуть об'єднатися, а отже стати спроможними перебрати на себе більшість повноважень, належним чином використовувати ресурси і нести відповідальність за свої дії чи бездіяльність перед людьми та державою [17].

Законом України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» передбачено, що держава здійснює інформаційно-просвітницьку, організаційну, методичну та фінансову підтримку добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст. Остання надається об'єднаній територіальній громаді у вигляді субвенцій на формування відповідної інфраструктури згідно з планом соціально-економічного розвитку такої територіальної громади [8].

Саме з прийняттям у 2014 році змін до Бюджетного та Податкового кодексу розпочався перший етап фінансової децентралізації, шляхом передачі органам місцевого самоврядування додаткових бюджетних повноважень, закріплення стабільних джерел доходів для їх реалізації, підвищення видаткової автономності місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів на місцевому рівні.

В цілому за чотири роки фінансової децентралізації в Україні місцеві бюджети зросли на 123,4 млрд грн: з 68,6 млрд грн. в 2014 до 192 млрд грн. в 2017 році. Частка місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України постійно зростає і на кінець 2017 року склала 51,2% (у 2015 році – 45,6%) [17].

Державна підтримка регіонального розвитку та розвитку інфраструктури громад за час реформи зросла у 39 разів: з 0,5 млрд грн. в 2014 році до 19,37 млрд грн. у 2018 році. 21 область прийняла рішення про створення Агенції регіонального розвитку, в усіх областях працюють Центри розвитку місцевого самоврядування [17].

Реформа фінансової децентралізації ще не завершена, але вже можливо провести аналіз отриманих результатів ефективності (табл. 2).

Підсумки виконання місцевих бюджетів за 2017 рік дають підстави стверджувати, що в розпорядженні місцевих органів влади є достатній фінансовий ресурс для забезпечення виконання покладених на них повноважень.

Приріст надходжень до загального фонду місцевих бюджетів України (без урахування міжбюджетних трансфертів) у порівнянні з 2014 роком – 128,5 млрд грн. або у 2,3 рази.

Впродовж 2018 року зберігаються тенденції щодо виконання планових показників, затверджених місцевими радами, та темпів росту надходжень до місцевих бюджетів.

Таблиця 2

**Показники виконання місцевих бюджетів та питомої ваги
у зведеному бюджеті за 2014–2018 рр., млрд. грн. (станом на 31.08.2018 р.)**

Показники	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Зведений бюджет	444,0	652,0	782,7	1016,8	1172,6
Державний бюджет	355	531,6	612,1	787,3	926
Доходи місцевих бюджетів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів)	231,7	294,5	366,0	501,6	556,6
Міжбюджетні трансферти з державного бюджету місцевим бюджетам	130,6	174,0	195,4	272,1	310,0
Міжбюджетні трансферти, що передаються із місцевих бюджетів до державного бюджету	2,1	3,1	4,2	5,9	7,1
Доходи місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів)	101,0	120,5	170,6	229,5	246,6
Частка місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України, %	49,5	45,6	47,5	49,3	47,5
Частка місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України (без урахування міжбюджетних трансфертів), %	20,0	18,5	21,8	22,5	21,1
Надходження місцевих податків і зборів до дохідної частини місцевих бюджетів	8,1	27,0	42,3	52,6	56,6
Частка місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів, %	8,0	22,4	24,8	22,9	23,0
Рівень перерозподілу ВВП через місцеві бюджети, %	14,1	13,9	14,5	16,4	18,0

Джерело: складено автором на основі [14; 16]

Це свідчить про підвищення зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів, реалізації заходів щодо пошуку резервів їх наповнення та підвищення ефективності адміністрування податків і зборів.

Частка фінансових ресурсів, які отримують місцеві бюджети з державного бюджету досягає майже 50%, тобто органи місцевої влади володіють половиною фінансових ресурсів зведеного бюджету.

За результатами ефективності управління бюджетними ресурсами об'єднаними територіальними громадами (ОТГ), показники ОТГ демонструють кращі темпи зростання власних доходів, ніж вони становлять по всіх інших рівнях місцевих бюджетів України, навіть більше, ніж по бюджетах міст обласного значення. Порівнюючі надходження власних доходів місцевих бюджетів 366 ОТГ за 2016-2017 роки ми бачимо – фактичні надходження склали 9,3 млрд. грн., зростання на 4,3 млрд. грн. проти 2016 року, або 87% [17].

У структурі доходів місцевих бюджетів податкові надходження у 2017 році склали 22,9%, проти 22,4% у 2014 році. Їх домінуючу частку формує податок на доходи фізичних осіб (57,30%), плата за землю (13,7%).

З огляду на зміни до податкового законодавства та розвиток підприємницької діяльності, значний приріст надходжень зафіксовано по єдиному податку. Його сума склала 23,3 млрд. грн, що на 6,1 млрд. грн (+35,7%) перевищує надходження 2016 року [14,15,16].

Слід звернути увагу на динамічне зростання доходів від сплати податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Упродовж 2017 року надходження склали 2,4 млрд. грн., що перевищує минулорічний показник на 70,9% [14; 15; 16].

Серед рівнів місцевих бюджетів показники приросту доходів є найвищим по бюджетах ОТГ – +72,5%. По бюджетах міст обласного значення приріст становить – 69,3% [17].

Високий приріст надходжень свідчить про зацікавленість органів місцевого самоврядування у мобілізації коштів до своїх бюджетів та наявність резервів для подальшого зміцнення фінансової спроможності громад.

Упродовж 2017 року місцеві бюджети одержали 272,9 млрд. грн. міжбюджетних трансфертів, проти 130,6 млрд. грн. у 2014 році, у тому числі:

- базову дотацію – 5,8 млрд. грн.;
- субвенцію на соціальний захист населення – 124,7 млрд. грн.;
- освітню субвенцію – 51,5 млрд. грн.;
- медичну субвенцію – 56,2 млрд. грн.;
- субвенцію на формування інфраструктури ОТГ – 1,5 млрд. грн.;
- субвенцію на соціально-економічний розвиток окремих територій – 6,2 млрд. грн. [14].

У 2017 році до місцевих бюджетів надійшло 2,9 млрд. грн. сплати за надання адміністративних послуг, що на 844,4 млн. грн. більше (+40,1%) від надходжень за 2016 рік. По бюджетах міст обласного значення доходи від плати за надання адмінпослуг зросли на 72,6% [14].

По бюджетах об'єднаних територіальних громад плата за надання адміністративних послуг збільшилася в 4,5 рази, що зумовлено створенням ОТГ та організацією роботи по наданню ад-

міністративних послуг безпосередньо на територіях об'єднаних громад (створення ЦНАПів, визначення уповноважених осіб по наданню відповідних адміністративних послуг) [17].

Упродовж чотирьох років видатки бюджету розвитку на 1 жителя мають постійну тенденцію росту. Так, у місцевих бюджетах України цей показник впродовж 2017 року зріс з 888 грн. до 1315 грн. (на 48,1%), у тому числі в бюджетах міст обласного значення – з 891 грн. до 1220 грн. (на 36,9%), а в бюджетах ОТГ – з 788 грн. до 882 грн. (на 11,9%) [14].

Важливо, що відбувається покращення структури видатків. Зменшується питома вага заробітної плати в загальному обсязі видатків. Якщо у 2014 році видатки на заробітну плату з нарахуваннями займали 48,8% в обсязі місцевих бюджетів, у 2016 році – 43,1%, то у 2017 році цей показник складає 41,2%.

Збільшуються видатки, пов'язані із виконанням місцевими органами влади власних повноважень. Наприклад, видатки на житлово-комунальне господарство та дороги у поточному році проти минулого року зросли майже на третину.

Щорічно збільшується і державна підтримка розвитку регіонів – у 2017 року це 12,7 млрд. грн.

Підтвердженням ефективності бюджетної децентралізації свідчить фінансова спроможність місцевих бюджетів через залишки коштів на рахунках. За підсумками 2017 року залишки коштів усіх місцевих бюджетів України становили 55,7 млрд. грн., місцевих бюджетів міст обласного значення – 9,5 млрд. грн., об'єднаних територіальних громад – 2,8 млрд. грн. Таким чином ОТГ упродовж 2017 року ефективніше використовували наявний в їх розпорядженні ресурс, спрямовуючи кошти на розвиток територій, а не накопичуючи їх на рахунках в банках [16,17].

Аналіз співвідношення місцевих бюджетів з валовим внутрішнім продуктом (ВВП) показує, що через місцеві бюджети у 2017 році перерозподілялась п'ята частина ВВП, проти 7 частин за 2014 рік. За останні 4 роки спостерігається стійка тенденція до зменшення частки місцевих бюджетів у розподілі ВВП, що вказує на зміни в державному регулюванні розподілу доходів між різними ланками бюджетної системи і свідчить про зменшення державного впливу на процес мобілізації коштів та розподіл між різними рівнями влади в цей період [14].

Висновки і пропозиції. Таким чином, все вищезазначене, характеризує нинішній стан економіки України поступовим збільшенням диференціації рівнів економічного і соціального розвитку регіонів та обсягів податкових і неподаткових доходів, які надходять до бюджетів, що вказує на дієвість проведення реформ децентралізації, які направлені на фінансову спроможність місцевих органів самоврядування.

Водночас, незважаючи на такі результати є ще чимало резервів із залучення додаткових надходжень до місцевих бюджетів.

Оскільки інформація про реальний фінансовий ресурс дає можливість здійснити його ефективний розподіл за напрямками, необхідно максимально врахувати пріоритети та визначити стратегію розвитку території, сформувати бюджет розвитку, а тому треба покращити рівень планування на місцях, оскільки затвердження занижених показ-

ників та їх виконання і перевиконання впродовж року не стимулює місцеві органи влади до вжиття заходів із розширення податкової бази і залучення додаткових доходів до бюджету.

Для цього треба вжити заходів по розширенню податкової бази, а це робота щодо легалізації виплати заробітної плати на рівні не меншому розміру мінімальної заробітної плати, визначеної законодавством, робота по зменшенню податкового боргу.

В найкоротші терміни необхідно завершити інвентаризацію землі і її нормативно грошову оцінку, яка є базою оподаткування плати за землею та базою для визначення розміру орендної

плати, саме ця робота стане запорукою збільшення надходжень до бюджету.

Робота по оптимізації видатків бюджету, при повній бюджетній самостійності у прийнятті рішень і відповідальності стосовно розподілу ресурсів бюджету, надасть можливість місцевим органам влади і в подальшому забезпечувати комплексне вирішення питань розвитку відповідної території, з вдосконаленням національного і світового досвіду країн ЄС (наприклад Естонії) та можливостей його застосування в національній практиці для забезпечення фінансової автономії місцевих органів влади.

Список літератури:

1. Про бюджетну систему України [Електронний ресурс] Верховна Рада УРСР; Закон від 05.12.1990 № 512-XII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/512-12>.
2. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI із змінами та доповненнями (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст. 112).
4. Рубан Н.І. Джерела ефективності бюджетно-податкових важелів в умовах кризи фінансових відносин / Н.І. Рубан, І.І. Чуницька // Науковий вісник Національного університету ДПС України. – 2010. – № 1(48). – С. 42-48.
5. Скиба Л. Доходи місцевих бюджетів у забезпеченні повноважень органів місцевого самоврядування (Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – Випуск 17. – 2012. – С. 128-133).
6. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України; Постанова, Стратегія, Перелік від 06.08.2014 № 385. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-p>.
7. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України; Розпорядження, Концепція від 01.04.2014 № 333-р. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p>.
8. Про добровільне об'єднання територіальних громад [Електронний ресурс] / Верховна Рада України; Закон від 05.02.2015 № 157-VIII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
9. Звіт щодо муніципального об'єднання та його можливого впливу на вищі рівнірядування. Режим доступу: http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/CELGR_2017_4.pdf.
10. Реформа, якої не уникнути Україні: 10 прикладів об'єднання громад у країнах Європи. Режим доступу: http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/12/27/7075538/view_print/.
11. Розвиток місцевої демократії в Україні. Рада Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slg-coe.org.ua/>.
12. Європейська конференція міністрів регіонального / просторового планування (СЕМАТ). – Рада Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.coe.int/cemat>.
13. Пушак Я.Я. Напрями формування бюджетного потенціалу регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2010/Economics/66977.doc.htm.
14. Міністерство фінансів України. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>.
15. Державна фіскальна служба України. – Режим доступу: <http://www.sfs.gov.ua>.
16. Державне казначейство України. – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/index>.
17. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/decentralization/>.

Коваленко А.В.

Запорозький національний університет

ФИНАНСОВАЯ СОСТОЯТЕЛЬНОСТЬ МЕСТНЫХ БЮДЖЕТОВ ПОСЛЕ РЕФОРМЫ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ

Аннотация

В статье проанализирована эффективность реформирования бюджетных отношений после революции достоинства в Украине. Осуществлен анализ финансовой состоятельности местных бюджетов и показателей финансовой автономии объединенных территориальных общин за четыре года подряд внедрению бюджетной реформы. Рассмотрен опыт децентрализации как составляющей региональной финансовой политики стран ЕС. Показаны финансовые изменения в местных ресурсах на пути интеграции с Европейским Союзом. Освещены основные проблемы, связанные с формированием объединенных территориальных общин в Украине. Определены принципы и направления обеспечения финансовой автономии местных органов власти.

Ключевые слова: местные бюджеты, доходы, расходы, финансовая децентрализация, децентрализация, объединенные территориальные общины.

Kovalenko A.V.

Zaporizhzhia National University

THE FINANCIAL CAPACITY OF LOCAL BUDGETS AFTER THE DECENTRALIZATION REFORM IN CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

Summary

The article analyzes the effectiveness of reforming budget relations after the dignity revolution in Ukraine. The analysis of financial capacity of local budgets and indicators of financial autonomy of the combined territorial communities for the implementation of the budget reform in four consecutive years has been carried out. The experience of decentralization as a component of regional financial policy of EU countries is considered. The financial changes in local resources on the way of integration with the European Union are shown. The main problems connected with the formation of united territorial communities in Ukraine are highlighted. The principles and directions of providing financial autonomy of local authorities are determined.

Keywords: local budgets, incomes, expenditures, financial decentralization, decentralization, united territorial communities.